ТАЊА КРАГУЈЕВИЋ

ДУША ТРНА

ПРОСВЕТА НИШ

Има нечег топлинског, древног, брезоликог, чипканог, додирујућег, у овим стиховима који у себи сублимишу енергију "доброг битка". (...) Тањине илуминацијске објаве, попут свитаца из деспотовог пирга, просијавају из те тамне, медитеранске ноћи у читаоца осетљивог духовног састава, будећи у њему својим луминозним есенцијама елегичан доживљај прошлости Сопства. Ово је и поезија похвалног, поклонственог говора, који указује на трајни афинитет између Душе и Лепоте.

Но, пред свим тим обиљем, Тања Крагујевић је мудро концизна, сведена на усхит, који по природи ствари мора бити кратак као крик, али који сеже далеко. Склад, мера, сабраност и ванредно изражен смисао за симетрију и пропорцију, суштинске су идејне и значењске одреднице Крагујевићкиног поетског писма у *Души трна*.

Импонује чистота њеног идиома, њене поетске елипсе које имају репере у медитативности Настасијевића, Попе, Павловића. (...) Но, она својим дубоко личним дахом доноси и једну ванредно поособљену феминилну екстатичност и словенску мекоћу, независно од поменутих дијалошких констелација. Има у овим песмама и нечег од доживљајне чистоте хаикуа, но оне иду још даље, откривајући докле сеже умозрење песникиње контемплације, гдегде попримајући обол хелдерлиновске луцидности.

Из поговора
Драгана Јовановића Данилова

На корицама
Михаило Ђоковић Тикало:
Тијанин свет
(1995, комбинована техника)

Тања Крагујевић

Душа трна

Поговор
Драган Јовановић Данилов

Цртежи и виньете
Михаило Ђоковић Тикало

ПРОСВЕТА НИШ

На цртежима
Михаила Ђоковића Тикала

Вентислав Троруки
трговац, свирач и путник кроз време
зауставио се
на замршеним колико просветљујућим
путовањима својим
у пет путних одора
и овде
у Књизи Сићеванки
Тање Крагујевић
Лета Господњег 1995

ШУМСКИ ДОРУЧАК

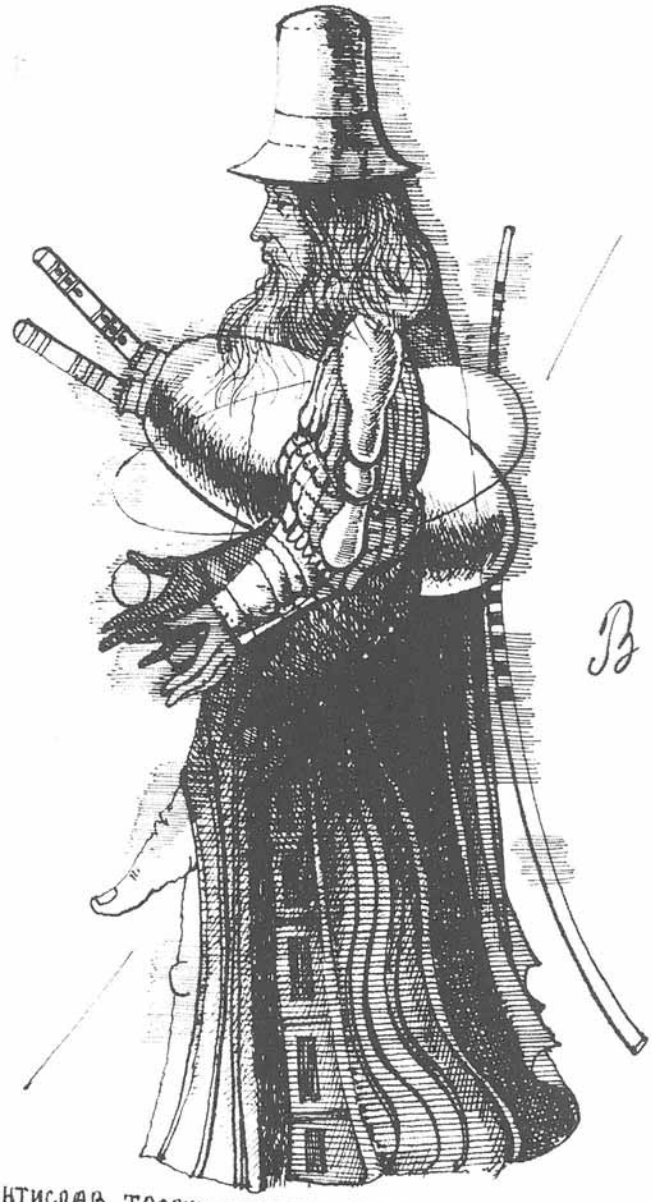

ВЕНТИСЛАВ ТРОРУКИ ПУТНИК И ГАУДАШ

Дуг предуг
прашни пут

И дете
што у њему види
гриву

Удаљено зрно
почетка
у трку ловећи

маленим
сламним шеширом

8

Ланци љутића
Вирови росе

Сужањство
стопалима
бистрооко

Као да је
пре јутра
и мене

насмешен

овуда прошао
неко

Поглед би
њихањем хтела
да ми преломи трска

Не зна да у њу
узда се
скрхани видик

Висином птичјег ока
поравнана
ја цела

10

Оштар је вид
памћења

Још игра
пред очима

видра нестала
у прозирној води

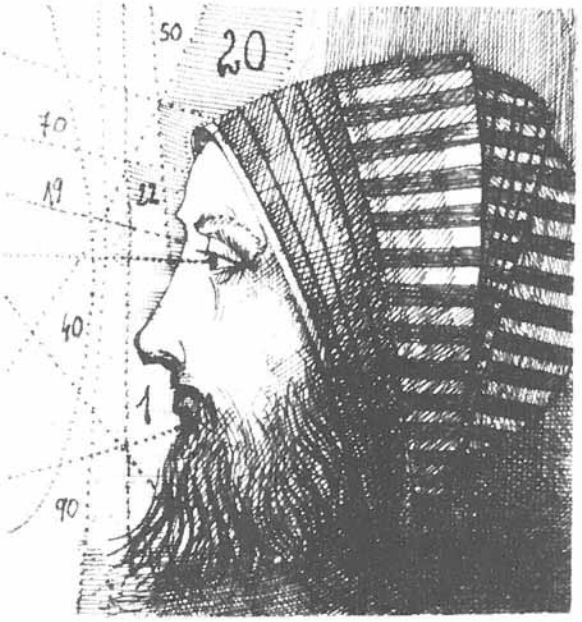

Догађај
уз шумску стазу:

Маслачак
у даху и паперју

враћен дародавцу

12

Не отрже се лако
лист боквице

Даровити прсти
траже целу шаку

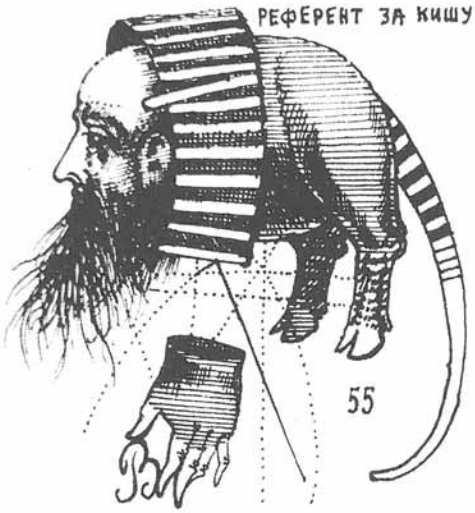

Незаситост твоја
зелена чипкарице

већ је о рубу
комадића свиле

ишараног празнином

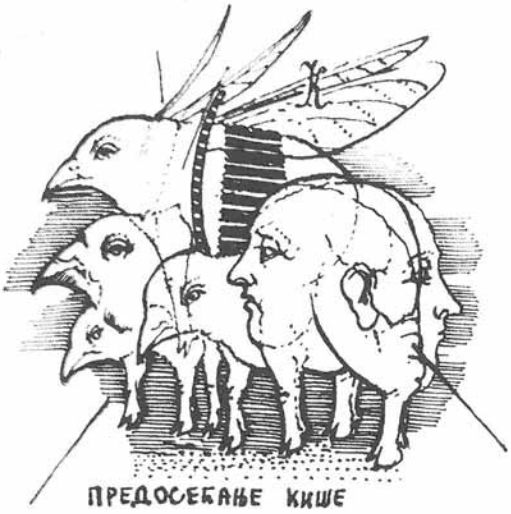

14

Зуби лименке
срни прегризли
пут кроз поље

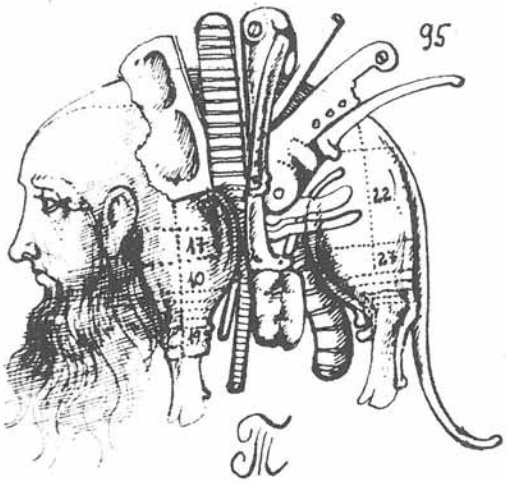

Лети сад сама
каже ми развигор

развезујући крила
моје кошуље

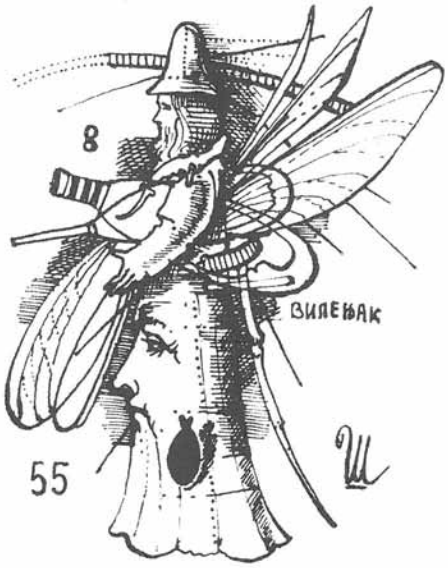

16

Ветар ми доноси
храну
из модрих бошчи
планинских спремишта

Шумски доручак
бриди

Борови нетакнути
силазе низ хриди

у пречисту глад
мојих скровишта

ЧЕГРТУША И ОБЛАК

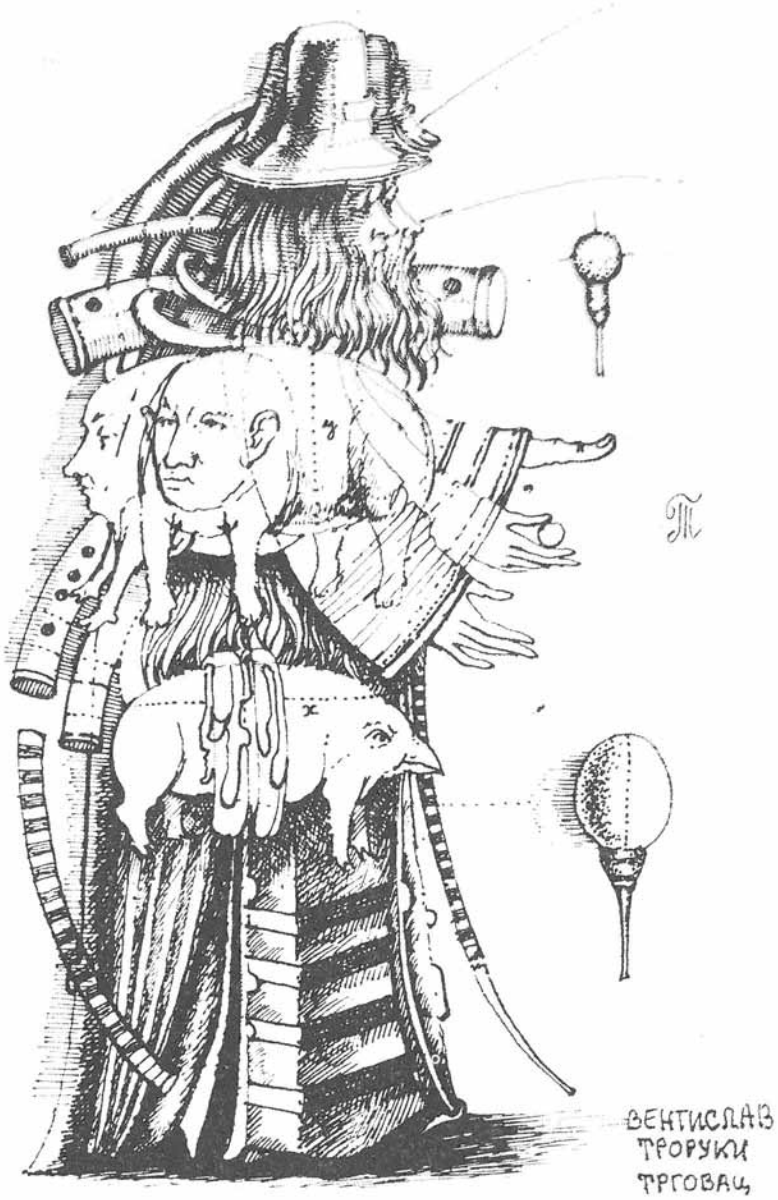
ВЕНТИСЛАВ
ТРОРУКИ
ТРГОВАЦ

Букне
крај узглавља

И окно пукне

Кроза сан ме односе
на раменима

Стара и Сува
планина

20

Бескрај
понад котлине
слеже се

Постеља
на усијаној
небеској пољани

За сутрашње сенке
загрљене

у твојој
и мојој глави

Чегртуша и облак
застали

Зенитом зачарани

Титрајем гнезда
у ваздушној лобањи

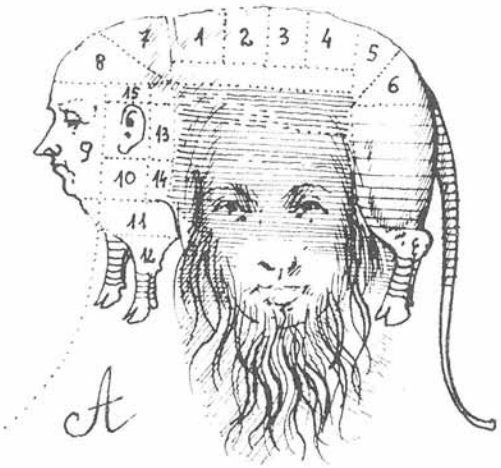

22

Позна сунца
испише
вреле пчеле
мојих зеница

Укроћене

липов су траг
на књизи
твога лица

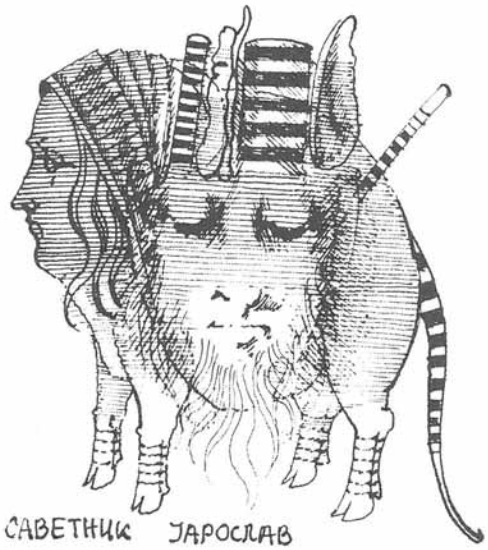

Скидам плави клобук
Заборављам га у трави

Други ми већ шију
твоји конац-зуби

И мрави мрморни
у ноћној бради

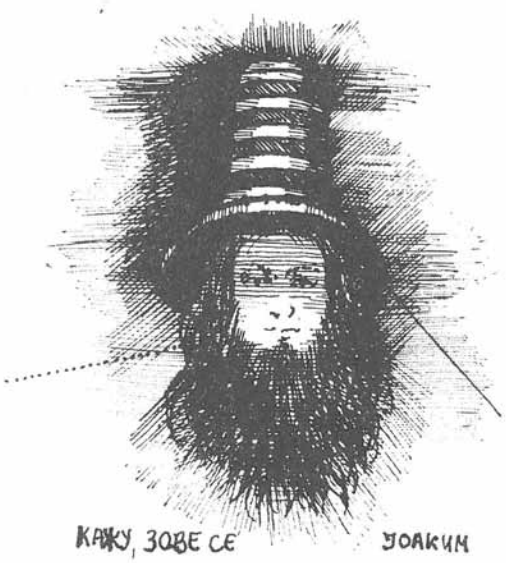

24

Шаљеш ми
прехитрог писмоношу:

Веверичин лет

Кртих црта
мрке палете

Цртеж кога упи плавет
у трену
кад га расу реп

меким тушем
шумске комете

Испуштеног ораха
прибирам
звекет
и љуспе

Теракоту
напуштеног стана
још једном
загревам и спајам

за огољену
свету срж јутра
склапам свет

на обронцима
безгласних усана

26

Одрон по одрон
клисуру чини снажнијом

Као опроштај Усамљеног
што преко танког огледала
упутио се
безименој долини

Одиста
то је паун у заласку

У путености
бресквиног златног меса

Знам
по пернатој коштици
у глави

И капи зноја што понекад
са ресице дугиног крика
плане

ДУША ТРНА

У кавезу сам
скерлетном

Сумрачним саркофазима
обвијена

Сребрном граном
из замагљеног окна
прободена

32

Гле грдна грма

Поклонила му се
поклекла
обневидела
шума

Грдна ли
црна ли
грма

Огрануо

Северцу у костима
плануо

Шта ће тај бог
јаросних бичева
златоустих славуја

у мом небу
парампарчадном

са сојком круном
на глави
претужних гуја

Ноћном зољом
осунчан

Дубоким грлом
освештан

34

Обрглисмо се
неразмршеним уснама

Језицима зачвореним
у чисто трње:

Дренак крви
са гране на грану
капа

И трне

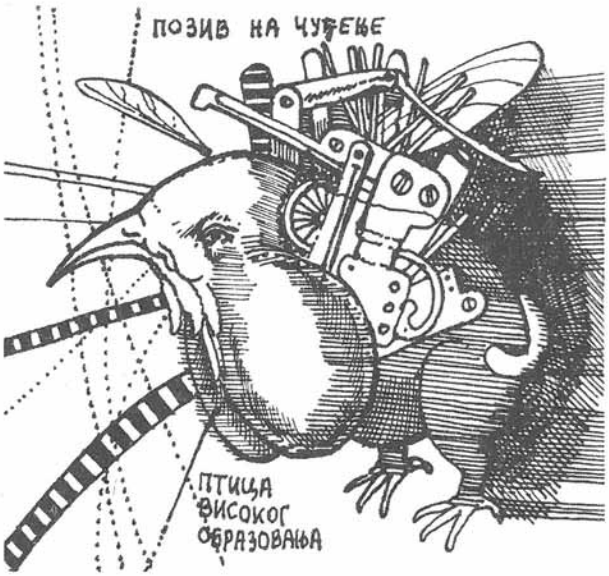

Вихорна наша
неосветљена собица
иза Куће ребра
хуји

детлиће
понорних зуба
о врату носећи

На далеко
на далеко

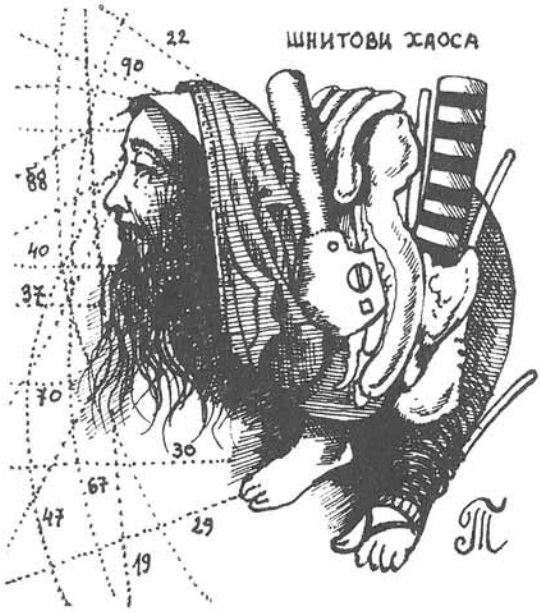

36

Из дивљих седала
ветри сјахују
Сплићу нам
црне и беле власи

Таму котловине
ледено котлиште

Бакар земних груди
и небеског вапна
огњиште

Жубор

На уској стази
кроз жеђ

Као прстен испуштен
у уснуло срце стене

Обручи одјека
куд год да кренеш

И прсти зрачне игре
што увис одмакну врч

препун камене пене

Камен уз камен
везује месечина

Нагост
нагошћу тка

Гризеш јој усне
Раздвајаш неба
камена

Тама је тамо
уклесана

Нагост твоја

И твоја нагост
ја

Лист сам у ноћном илу
Ти ила фијук

Цигер
и камџија
у тамници грма

Ружиним зној̂ем
озвездани

Душом трна

ПРСТЕН ОД ТРАВА

Сурвао се
репове подвио
жилишта прогутао

Камен
        камен љути

Небо загризао
прогледао
            Узлетео

Из раскованог катанца
камене пути

44 Град облака
обноћ рушен дању озидан

И градитељ непознат
у безивични прегаменат
плаветном мистријом уписан

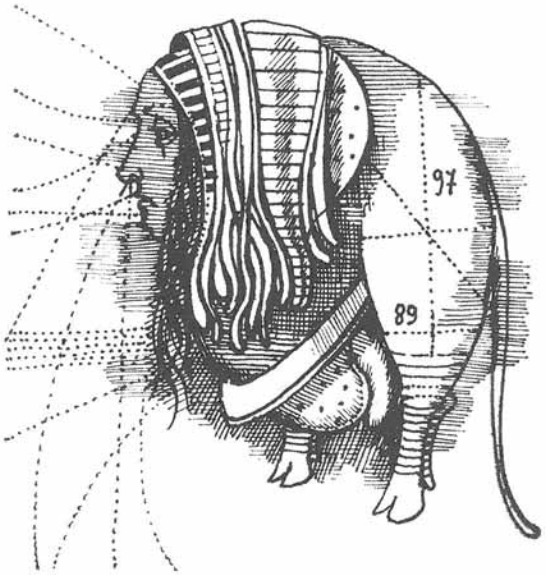

Неколико дана
заредом
показиваше ми
ту пећину

Пегицу
на високом
царском лицу

Једва да ишта
назрех

Сем прилике путника
Са главом
у торби

46

Један човек вранац
узбра уз пут
некакву шљиву мушмулу

Ситна је
трпка и здрава
рече
Не тражи много бриге

То је све
што о мени
треба да знаш

Понекад иза застора
свих дамара
будим се

Само на твоме лицу
и мишици

Као дан да сам

Као дан да је
на лицу твоме
и твојој мишици

будим се

48

Погне се нада мном
тамни бор

Пагода
са куглама
небеских наранџи

Налаже
ломљени брокат струка
дрхат колена

И да склопе се
очи

Са врапчијим цвркутом
из звона
прхнула

душа

Вратила се
празнорука
успаванка

Под капом
од туча

50

Камени предак
у школском дворишту
очију прорезаних
за обе стране простора

види олујну постељу
магле и облака

и танку плаву линију
неоткључаног свода

Ни у једном крилу мог погледа
не почива
цела његова глава

Нити су нам стопала
на истом степенику обронка

Његова из предворја
свих облика ничу

Уз моја се сплићу
прстеном од сувих трава

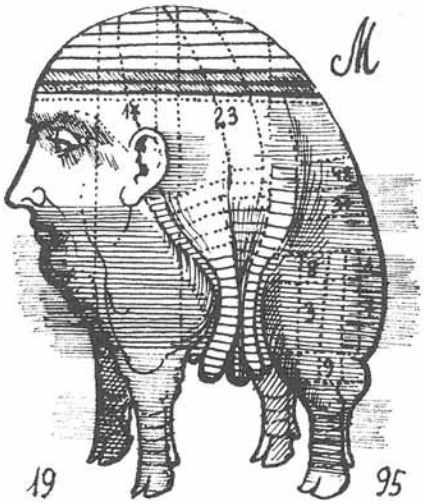

52

Изгревање светлости
четири мале свеће
одржава колибу
у којој дрхтим

као уводна песма
што неизбежно
намернику одаће
цело моје склониште

Јер ноћ је
зањихан чадор у пустињи
процепљен пламеновима

што и не казују друго
до саму срж

СЕПТЕМБАРСКО ПЛАВО

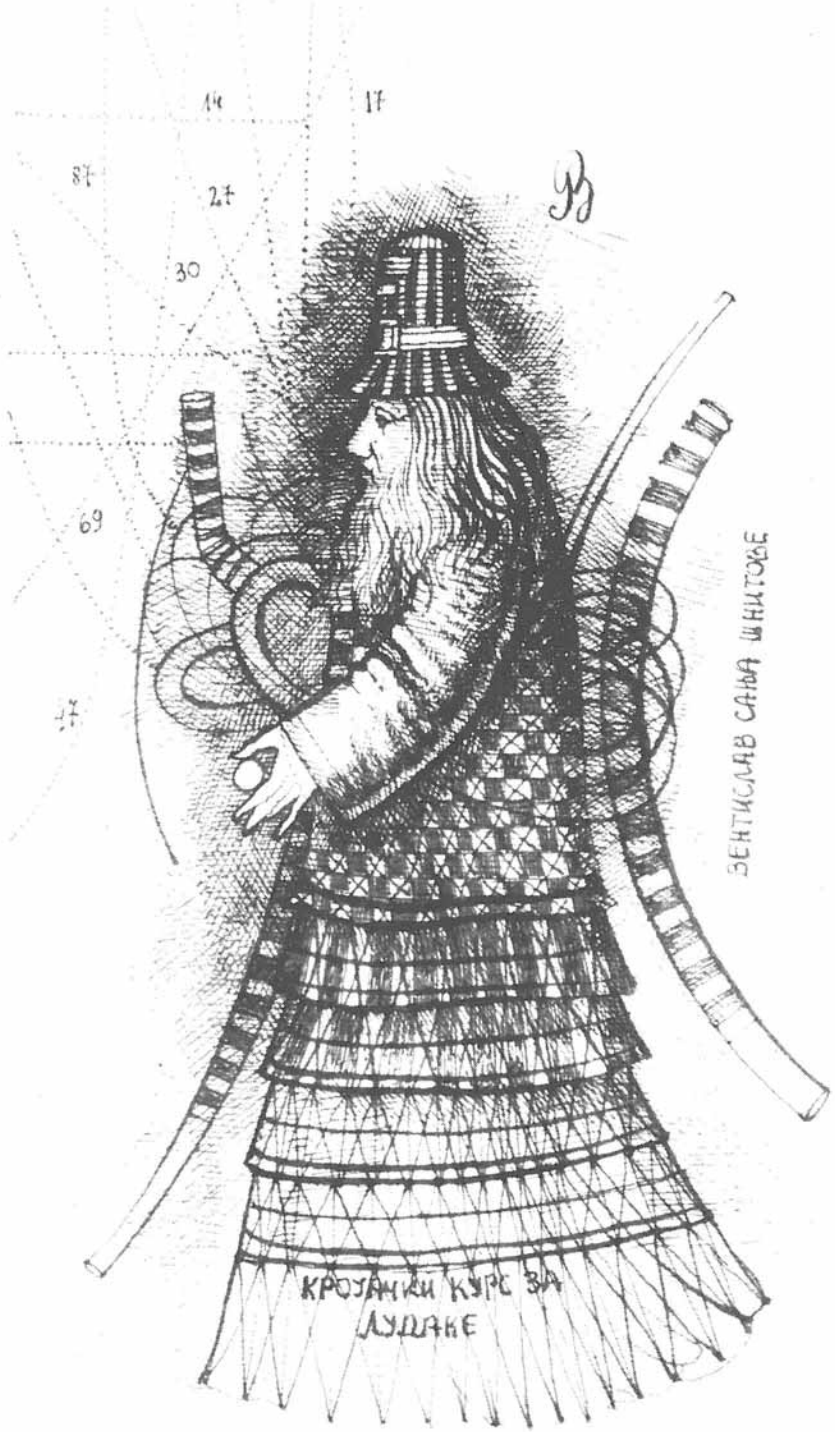
КРОЈАЧКИ КУРС ЗА
ЛУДАКЕ
ЗЕНТИСЛАВ САША ШНИТКЕ

Невен у прозору

На столу
стручак зове
и жалфије

глинени чајник
и ћуп за цвеће

Свако у себе затворен
о биљној суштини
другачије умује

На путу до уздаха
на длан ми свратила
шумска корњача

Тугује

На њеном згужваном
малом атласу
сваки траг новине
Старост упише
као своје име

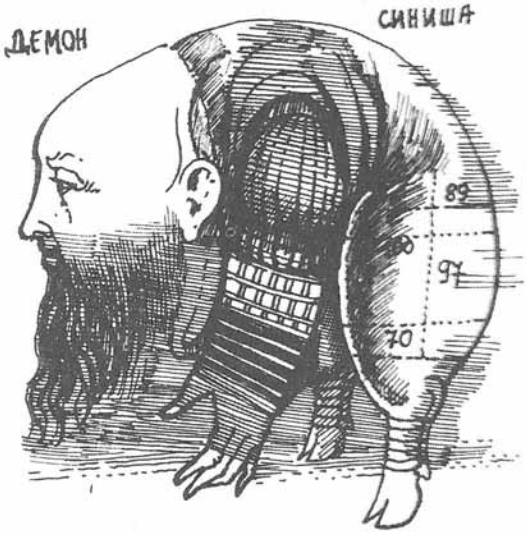

Гле године
белог смеха
односи кликтај
потока

Ја санту леда
у ножу

Између
стиснутих зуба

58

Усамљено једро
отпалог листа

на пучини ветровој
броди

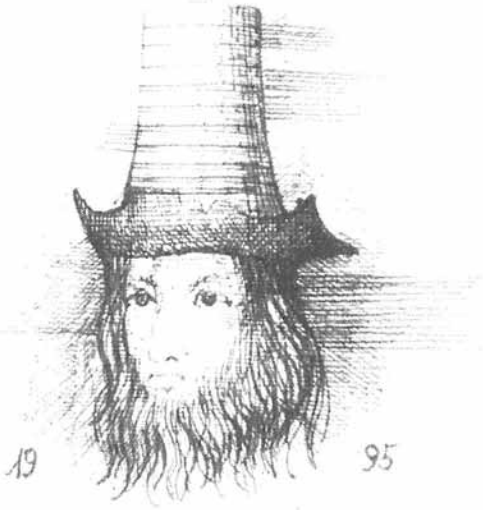

Раскидане санте
недоступних предела

по својој вољи

у уху наниже
кошава

60

Попут сечива
у бесхлебном грумену
цвили

Слеђени хлебни грумен
тражи
свуд по мени

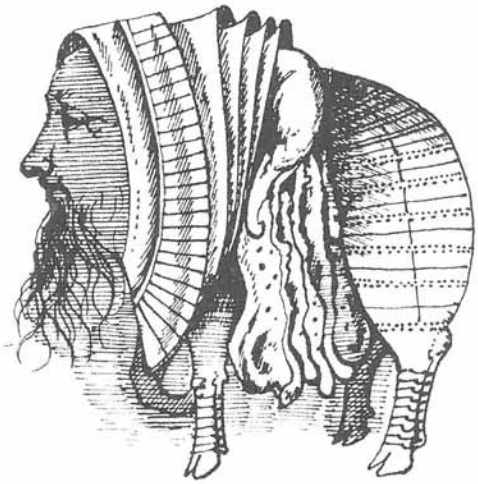

И ти ми долећеш
голубице

Зобаш
собну празнину

Мирисе што и сад
на пропланку столују
из длана ми

као рупчић ноћи

враћаш у висину

62

Црквице родних чокота
и виноград склизнуо
са случајних падина
путовања
огледну се у окну воза

Призор један се лагано
у другоме раскопчава
и под пресом непца слива
у гримизну пену загрљаја

И разбегла зрна
као магличасте капи на стаклу
скупе прозирни прсти
јутарњег мраза

Индигу крви их приведу
обредом тајног венчања

За краљичицу зрна
Од жада и ћилибара

Септембарско плаво
трепти у оку

Позлатом још једном
вејем

Док зимски хаику
не капне
из свог јата
и не заустави ме

Као пахуљу

У белој вреви

На пролазном
рамену

64

Попут напрсле
глећи шоље
у којој пахне облак
удаљене долине ружа

лист хартије
бритва је за калемљење
Усред клизећег глечера
распе белину јоргована
с југа

И реч најкраћа
калемар

Дах пресече
Раствори простор
чула и чуда

Прионуо уз тишину

Уз сам руб
снежних суза

ПРОДАВАЦ ПТИЧИЈЕГ СТРАХА
12
30
14
11

ДУША ТРНА, ЛЕДЕНА И ТОПЛА
Медитеранска созерцања

Изван сваког рационалног и утилитарног поретка, одувек сам заговарао култ индивидуализма. Писати поезију, то значи живети са својим најинтимнијим страстима. Поезија, као медијум истине, није језик школе, већ језик екстремног индивидуализма, трансиндивидуалног самства и поособљености бића. Из небивства се не ствара поезија, небивство уништава текст. Поезију производи ерос, а не индиферентност, равнодушност, небивство.

Размишљање о поезији нужно је размишљање о верности. Филозофи двадесетог века готово да се нису бавили верношћу (изузетак је Pegy са својом метафизиком верности). Питање верности питање је метапроблематике живота и смрти. Метафизички темељ верности је постојаност, устрајност, посвећеност, приврженост идентитета тексту.

Поезију производи битак (дакле пунина) и верност, стврлачка и херојска верност. Поезија се одражава у бивству као у каквом зрцалу. Шта више, она отеловљује битак по себи (l'être en soi). Песник полази од чина вере. Писати а не веровати је грех. Ко је прозрачан, тај верује, у њему је искра веровања у језик. Само борбена, верна, посвећена душа у поезији може пронаћи Бога и тајанствено га надићи. А тајна није тек рупа у

спознаји, празнина, како су то тврдили агностици, већ напротив – пунина, поезија.

У светој бестидности сићевачког пејзажа као у последњем хомеостазичном уточишту и као у својеврсном locus amoenus-у, Тања Крагујевић се, дубоко уронивши у "лотос свога срца",нашла у самом средишту божанске геометрије,пред обзорјем временскопросторног безмерја и последњих питања људског опстанка. А уистину, чаробно је поднебље Сићева. Ти древни предели боголиких погледа (овуда су негда из Дубровника водили путеви трговачких каравана према Оријенту) којима царују Хелиосове златне кочије. Ујутро, кад се пробудите у Сићеву, имате утисак да је ту негде у непосредној близини море – толико су опојни медитерански мириси. Треперење крилаца пчелица и инсеката испушта неизброј светлаца. Засипа вас чиста безмикробна светлост која купа набрекле, љубичасте и златне гроздове раскошно начичкане по чокотима, гроздове у којима је сагорела сва нечист овога света. Около су ливаде, читава поља жалфије, мајчине душице, хајдучке траве, а овде расте и ramondia serbica, бокораста биљка веома лепог цвета нежно плаве воје, листова обраслих сићушним длачицама. Биљка је успела да преживи од терцијара до данас, расте једино у Сићевачкој клисури, а открио ју је чувени наш ботаничар Јосиф Панчић. На благо заталасаним пољима једино још недостају лепи антички пастири Анхиз, Ендимион и Ганимед.

У поезији Тање Крагујевић сићевачки пејзаж је зачаран, виђен и проживљен кроз медијум женске душе која зна да постоји Свето. Носећи у себи нешто од метафизичности тог предела, њени поетски благослови кроз нарцистичку симбиозу и тајанствене колинеације и телепатије са њим (семене хемисфере биља аналогон

су можданим хемисферама духа) попримају статус својеврсних психичких и психокозметичких пејзажа.

Сиоран је потпуно у праву када каже да није нимало случајно што се идеја бесмртности родила управо под пространим небом Југа, јер сунце је једина негација смрти. Без сунца нема Аркадије. Сваки песник увек изнова, сам за себе, открива своју Аркадију. Нема никакве сумње, мит о Аркадији настао је из очајања. А Аркадија је тамо где нико никога не угрожава својим бивањем под небом. Сићевачка Аркадија се у поезији Тање Крагујевић сугерише и кроз опседантни еротизам језика. Но, у њеним песмама се еротско сублимише у спиритуално, чиме се надвладава "погребни картактер сексуалности".

Ово је поезија која происходи из еденског корена. Има нечег топлинског, древног, брезоликог, чипканог, додирујућег, у овим стиховима који у себи сублимишу енергију "доброг битка". Но, још је Јоргос Сеферис говорио да се иза сивкасте, златасте потке лета Атике крије једна застрашујуће црна боја и да смо сви ми играчке тога црнила. Као на магичним сликама Светозара Самуровића, Тањине илуминацијске објаве, попут свитаца из деспотовог пирга, просијавају из те тамне, медитеранске ноћи у читаоца осетљивог духовног састава, будећи у њему својим луминозним есенцијама елегичан доживљај прошлости Сопства. Ово је и поезија похвалног, поклонственог говора, који указује на трајни афинитет између Душе и Лепоте. А душа може сазнати Лепоту и досећи до злата корала тек кад се очисти од нигреда и лимба ђубришта. Јер, како то каже Павле Евдокимов, творац чувене "Теологије лепоте" – ако човек тежи ка Лепоти, то значи да се већ купа у њеној светлости.

Но, пред свим тим обиљем, Тања Крагујевић је мудро концизна, сведена на усхит, који по природи ствари

мора бити кратак као крик, али који сеже далеко. Склад, мера, сабраност и ванредно изражен смисао за симетрију и пропорцију, суштинске су идејне и значењске одреднице Крагујевићкиног поетског писма у *Души трна,* те битна обележја њеног поетског катекизма, тим пре што они као нешто дубоко конституционално постоје у самој песникињи. Тачније, склад и сабраност код Тање Крагујевић имају онтолошки смисао, они су дакле "категорија бића". Њени стихови, који очито долазе из једне чисте јужнословенске реке, стихови су мирне тоналности, смирене рефлексије, мистичне контемплације, финих валерских градација – то су тихи, нетварни седименти тишине који належу један на други по дубоко интимном налогу бића које је окусило оно Свето. Кондензација израза и фокусирање на оно битно, квинтесенцијално, спроведено је сличном поетском дикцијом, својственом и лирским сасудима из *Осмејка омчице* и *Мушке срме,* са којима *Душа трна* природно и ненаметљиво твори лепо трокњижје. Но, ипак, постоји вирулентна разлика између *Душе трна* и претходне две поменуте збирке. Наиме, песникињи је у овој збирци која прати и извесне ентитете фантастичног, чудноватог, чудесног, још више стало до слике, до Лика, до Лица. А речи заправо и јесу "ликови ствари", насупрот празнини, Преиспитивање празнине као иманентно модернистичке дилеме о немогућности речи да изразе свет, а засновано на безличности, имперсоналности и разводњавању Бекета, Маљевича и Кејџове музике, данас је највећма постало испразна догма, афектација, поза и бежање од Великог. Реч је о голој обредности и унификацији поезије, о канону са обележјем псеудохерметичности и квадратне свести. Величању таквог писања великим делом доприносе и критичке псеудосанктификације, које, препознајући у таквом писању своју властиту немоћ, такво писање про-

глашавају вредношћу. Казимир Маљевич је целокупну модерну уметност довео у питање. Ретко ко је видео последњу фазу његовог рада, на прсте једне руке се могу набројати они који познају суштину његовог бављења. Маљевич је на крају ритуала сликао конвенционално: мислим на, рецимо, његов аутопортрет (какво Лице!) где се он потписао црним квадратом. Али, Маљевич је ту стао. Морао је стати. Није знао како да даље реши Лице.

У огледалу сићевачког пејзажа, дакле, у огледалу Господњем, песникиња Тања Крагујевић тражи своје Лице. А то није грех. Јер, писање и јесте трагање за Ликом. Импонује чистота њеног идиома, њене поетске елипсе које имају репере у медитативности Настасијевића, Попе, Павловића. Кад смо већ код текстуалне генетике, није на одмет да поменемо да се ова поезија наслања и на искуство пастирског песништва, почев од Сиракужанина Теокрита, Вергилија, Петронија, Тиберијана, преко пастирске поезије средњег века, па до данашњих дана. Но, она својим дубоко личним дахом (оним што Грци зову pneuma) доноси и једну ванредно поособљену феминилну екстатичност и словенску мекоћу, независно од свих поменутих дијалошких констелација. Има у овим песмама и нечег од доживљајне чистоте хаикуа, но оне иду још и даље, откривајући докле сеже умозрење песникиње контемплације, где-где попримајући обол хелдерлиновске луцидности: "Борови нетакнути/ силазе низ хриди/ у пречисту глад/ мојих скровишта"; или: "камен уз камен/ везује месечина/ Нагост/нагошћу тка"; или: "Свако у себе затворен/ о биљној суштини/ другачије умује." Али, вратимо се за тренутак срећно пронађеном наслову ове књиге, или боље, срећно пронађеној филозофеми "душа трна". Добро је познато да у хришћанској науци трн отеловљује тугу, Христово страдање, грех. Трн наноси бол, по-

врећује. Насупрот трну (круна од багремова трна) је ружа (круна од ружа, знамење римског императора). Трн је реч која стоји између земље и сунца. Али трн је и одбрана: оно што је рог у животињском свету, то је трн у биљном. То је изразито соларан симбол, јер је зракаст, светлосан и јер предочава девичанство, белину која још ником не припада, нешто још недодирнуто. У Тањином књигобитку, душа трна би могла бити аналогон топлине душе. Душа трна је и својеврсна одбрана поезије у овом свету у коме јејтсовски речено: "Ствари се руше/ центар не држи више/ анархија је провалила светом."

Песник обзнањује, а не разумева. Као и љубав, и поезија је посредник између Бића и свеукупности. Поезија је реликт животне силе, жива тајна неизмеривости Оца, Мајке и Сина. На крају ритуала, макар била и потпуно неконфликтна према свету, поезија постаје визија Страшног суда. Чини ми се да није нимало случајно што се Тања Крагујевић за ову књигу фотографисала крај звона цркве сићевачке, саливеног за владе његовог височанства краља Милана 1888. године у Вршцу. Звоно је изразито женски принцип, а *Душа трна* је женска књига у најлепшем значењу те речи. Шупљина звона су уста проповедникова, а клатно је његов језик који умилно, рајским одзвањањем, освећује све постојање и крет елемената у њему, супротстављајући се инферналним силама зла. Тања Крагујевић је била предестинирана да напише ову збирку песама. Њене песме, као и звук звона, образују око себе "нимбусе мистике" и зачараности, али и позивају, и као и звона – упозоравају. Ови поетски кристалићи који су инвокације оног "сева вечитог" и међу којима постоје веома сложена међузависна прожимања, могу озарити тек оног ко је и сам (пр)осветљен, оног ко се "изнутра, самим собом" сећа душе трна, ледене и топле.

Драган Јовановић *Данилов*

САДРЖАЈ

Шумски доручак 5
Чегртуша и облак 17
Душа трна 29
Прстен од трава 41
Септембарско плаво 53

Поговор
Драган Јовановић Данилов:
Душа трна, ледена и топла 65

ТАЊА КРАГУЈЕВИЋ

ДУША ТРНА
Песме

Поговор
ДРАГАН ЈОВАНОВИЋ ДАНИЛОВ

Цртежи и виньете
МИХАИЛО ЂОКОВИЋ ТИКАЛО

Издавач
ПРОСВЕТА – НИШ

За издавача
БОЖИДАР МАРКОВИЋ
директор

Редакција
Др ВЕСЕЛИН ИЛИЋ
ДОБРИВОЈЕ ЈЕВТИЋ
ТИХОМИР НЕШИЋ

Уредник
ДОБРИВОЈЕ ЈЕВТИЋ

Рецензент
ДРАГАН ЈОВАНОВИЋ ДАНИЛОВ

Коректор
НАДА РАДОВИЋ

Штампа
ПРОСВЕТА – НИШ

Тираж 500 примерака

ISBN 86-7455-226-9

CIP — Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

886.1/.2—1

КРАГУЈЕВИЋ, Тања

Душа трна / Тања Крагујевић ; поговор Драган Јовановић Данилов ; цртежи и виньете Михаило Боковић Тикало. — [1. изд.]. — Ниш : Просвета, 1995 (Ниш : Просвета). — 70 стр. : илустр. ; 20 cm

Тираж 500. — Душа трна, ледена и топла: стр. 65—70.

ISBN 86-7455-226-9

886.1/.2.09—1
а) Крагујевић, Тања (1946—) — „Душа трна"
ИД=40247564

Тања Крагујевић Рођена у Сенти. Магистрирала на Филолошком факултету у Београду.

Песник и есејиста. Објавила осам песничких збирки. За књигу *Митско у Настасијевићевом делу* (1976) добила Исидорину награду за есеј. Објавила књигу критичко-есејистичких текстова *Додир пауновог пера* (Рад, Београд, 1994). За прву збирку *Вратио се Волођа* добила Бранкову награду (1966), а за збирку *Дивљи булевар* награду Ђура Јакшић (1994). Најновију књигу поезије *Осмејак под стражом,* након *Осмејка омчице* (Књижевна општина Вршац, 1993), објављује исти издавач (1995).

На фотографији

"Звоно цркве Сићеванке" са уписом: *"За владом његовог височанства Краља Милана 1888 бр 795 Салише ме Ђорђа Боте синови у Вршцу"*

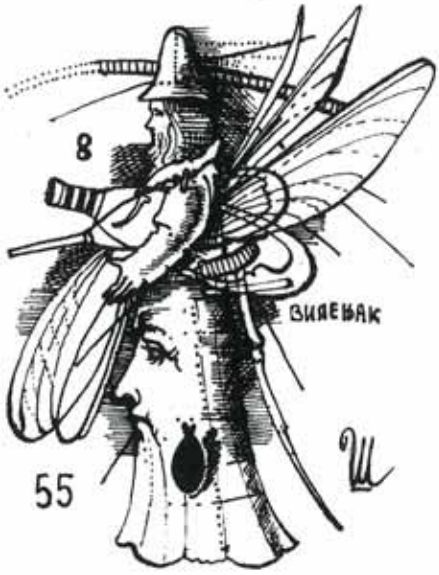

ДУША ТРНА
ISBN 86-7455-226-9